

Nr 484.

Av herr **Hjalmarson m. fl.**, *angående planmässiga åtgärder för rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten.*

I vissa främmande länder har man på senare tid fäst ett växande avseende vid sambandet mellan det totala skattetrycket och den ekonomiska aktiviteten i samhället, då främst det enskilda och frivilliga sparandets omfattning och spridning. Den tanken synes allt mer vinna mark att beskattningen under och efter kriget nått en höjd, som icke är förenlig med det intresse, som måste vara det väsentliga för all progressiv politik — att främja snabbast och säkrast möjliga tillväxt i det personliga välståndet och i de samlade resurser över vilka arbetslivet och människorna förfogar.

En jämförelse mellan skattebördan i olika länder är varken möjlig att göra med någon större grad av exakthet eller särskilt givande — såvitt den icke kompletteras av en mycket ingående analys av en lång rad av med skattefrågan sammanhängande problem. Det torde emellertid även utan sådana jämförelser kunna sägas, att de sammanlagda skattebördor, som vilar på svenska folket, är stora och att de ökat i tyngd opåräknat snabbt samt säkerligen i under senare år stegrad takt. Följderna av denna utveckling kan sammanfattas i konstaterandet att det allmänna nu torde taga omkring en tredjedel i anspråk av vad en familj med så kallad normalinkomst i allt har att förfoga över.

Att en gång för alla försöka fixera någon bestämd andel av den enskildes inkomst, vilken lämpligen bör kunna överlåtas till allmänt förfogande, kan inte vara möjligt. Det beror naturligtvis på vad de medel användes till, som undandrages inkomstägarens direkta inflytande, på den vanliga inkomstens absoluta och relativa höjd och på en serie svåröverskådliga psykologiska sammanhang. Rent erfarenhetsmässigt förefaller det emellertid som om en förhållandevis stabil gräns för skattemöjligheterna skulle gå i närheten av 25 %. Överskrides den mera märkbart och sjunker alltså den efter skatt behållna inkomsten för "normalfamiljerna" mera avsevärt under tre fjärdedelar av den ursprungliga inkomsten, måste man tydligen räkna med risker för ej önskvärda återverkningar av samhällsmoralisk, samhällsekonomisk och till slut statsfinansiell art. 1949 års skatteutredning har från sina utgångspunkter beskrivit några av dessa.

Under krig, eller eljest då utomordentlig fara uppenbart hotar den fria samlevnadens grundvalar, kan det allmänna av medborgarna begära mycket stora även ekonomiska prestationer utan att befara negativa reaktioner. Men det kan varken anses klokt eller förutseende att under förhållanden, vilka ingen kan betrakta som extraordinära, konservera ett skattetryck,

som ur den enskildes synpunkt haft en alldeles särskild och strängt tidsbegränsad motivering.

Målet måste alltså vara att undan för undan lindra den totala beskattningen, så att människor med genomsnittsinkomst själva kan disponera över tre fjärdedelar av sina löpande medel. Det är alldeles uppenbart att denna angelägna reform inte går att genomföra på en gång. Dess realiserande förutsätter ett *planerat skattesänkingsarbete*, som under de närmaste åren står i centrum för de politiska bedömningarna.

Planering för skattesänkningar betyder planering för gradvisa minskningar i den statliga verksamhetens omfattning och kostnader. Att skjuta över skatt från den ena gruppen till den andra är icke någon användbar metod. Marginalskatten är redan uppenbart för hög som den är. Fortsatt och än mer intensivt driven rationaliseringsverksamhet inom förvaltning och statliga verk torde säkerligen kunna ge i och för sig betydelsefulla besparingsresultat. Detta torde särskilt bli fallet, om det enskilda initiativet även inom den statliga verksamheten befordras, och om utrymmet för det personliga ansvaret vidgas, samt om det företagsmässiga betraktelsesättet där så ske kan ges friare spelrum. De rationaliseringsvinster, med vilka man kan räkna, torde emellertid icke ensamma bli tillräckliga som grund för föregående skattelättnader. Därför kommer dessutom otvivelaktigt att erfordras en medveten strävan att koncentrera statens insatser till områden, där sådana måste betraktas som omistliga. Det förtjänar erinras om att därvid icke endast driftutgifterna kommer in i synfältet utan även kapitalutgifterna. Dessa betingar varandra ömsesidigt.

Det har hävdats att den så kallade automatiska inkomstökning för statsverket, som är en återspeglning av de undan för undan växande inkomsterna för människorna och av skatteskalornas progressivitet, skulle vara stor nog för att möta den automatiska utgiftsökningen. Så har förmodligen inte varit fallet under senaste år. Detta har i så fall inte haft sin orsak i uteblivna inkomstökningar utan däri, att de politiskt ansvariga ej sällan med otillfredsställande statsfinansiellt underlag fattat vad man kallar principbeslut, vilkas slutliga och sammanlagda utgiftseffekt man ej beräknat. Automatiska utgiftstegringar av denna omfattning leder till automatiska skattestegringar. Det är nödvändigt att komma fram till ett tillstånd där i stället automatiska inkomstökningar för staten också ger rum för automatiska lindringar i anspråken på de enskilda. Även på mycket kort sikt borde de inkomstökningar, som "av sig själv" kommer statskassan till del, användas främst för skattelindringar. Härför krävs emellertid dels att de ansvariga får den automatiska utgiftsökningen under kontroll, dels som ovan påpekats att politiken ställs in på en koncentration av statsverksamheten.

Effektiva åtgärder i rationaliseringssyfte och för att få till stånd en i sitt sammanhang insatt omprövning av icke ofrånkomliga, statliga uppgifters behövlighet måste sättas in på ett tidigt stadium av budgetarbetet. Sedan huvudtillarna föreligger i färdiga förslag möter det betydande svårigheter

att göra de utredningar som bör föregå besparingsingripanden av större räckvidd. Riksdagen och framför allt enskilda ledamöter av riksdagen saknar den apparat som oundgängligen behövs för sådana. Detta konstaterande betyder inte att riksdagens granskning av framställda anslagsäskanden skulle vara ligkiltig eller ej kunna leda till resultat. Det innebär inte heller att den som mera allmänt kräver sparsamhet med statens medel skulle vara befriad från att framställa konkreta förslag därtill. Det är endast ett uttryck för det förhållandet, att så komplicerat som samhället är och så djupt som det allmänna numera ingriper, så måste ett förslag i stort till begränsningar i dessa ingripanden komma från den verkställande makten med underlydande myndigheter.

Man kan naturligtvis tänka sig ett ökat faktiskt inflytande och ett vidgat ansvar för riksdagen i detta hänseende i den formen att folkrepresentationen beredd tillfälle att genom särskilda förtroendemän följa budgetarbetet även i de mera förberedande stadierna. Mot en sådan lösning kan dock vägande invändningar göras av både praktisk och konstitutionell art. Godtar man dessa, måste man å andra sidan — om man verkligen vill ha en förnyad avvägning till stånd mellan statens och de enskildas förfoganderätt över de enskildas inkomster — vara beredd att godtaga, att riksdagen kläder sitt intresse för saken i en allmän anhållan om konkreta förslag till utgiftsbegränsningar och att den — sedan Kungl. Maj:t framlagt sådana — tar slutlig ställning till fråga efter fråga.

Vi har för avsikt att inrikta vår medverkan i vårens riksdagsarbete på ett sådant sätt, att förslag vid den tidpunkt då detta kan ske skall kunna framställas om en lindring i inkomstskatten med tio procent från första möjliga datum. Denna skattelättnad som ju egentligen endast innebär att uttagningsprocenten på den direkta skatten för enskilda inkomsttagare återföres till en normal höjd, är för oss endast ett led i en strävan efter en undan för undan sänkt total beskattning, för vilken vi till riktmärke valt, att skatten för familjer med normala inkomster ej bör taga större del i anspråk än högst en fjärdedel.

Vi återopa vad vi ovan anfört och hemställer,

att riksdagen måtte uttala, att den anser planmässiga åtgärder för fortgående effektiva lättnader i den sammanlagda beskattningen ofrånkomliga och att den av denna orsak anhåller, att Kungl. Maj:t måtte framlägga de förslag till rationaliseringar och begränsningar i den statliga verksamheten, som kan finnas möjliga och erforderliga för genomförande av sådana skattelättnader.

Stockholm den 27 januari 1954.

Jarl Hjalmarson.

T. G. v. Seth.

Martin Skoglund.

Folke Kyling.

Ernst V. Staxäng.

Elis Håstad.

E. Birke.